

DECLARAȚIA DE LA QUÉBEC

DESPRE SALVAREA SPIRITULUI LOCULUI

Adoptată la Quebec, Canada, în 4 octombrie 2008

Preambul

Reuniți în orașul Quebec (Canada) din 29 septembrie în 4 octombrie 2008, la invitația ICOMOS Canada, cu ocazia celei de-a 16^a adunări generale a Consiliului internațional de Monumente și Situri (ICOMOS) și a sărbătoririi celei de a 400^a aniversare a fondării orașului québec, participanții adoptă această Declarație de principii și recomandări destinată salvării spiritului locului, prin salvarea patrimoniului material și imaterial, care este privit ca un mijloc novator și eficace de a contribui la dezvoltarea durabilă și socială în întreaga lume.

Această Declarație se înscrie într-o serie de măsuri și acțiuni întreprinse în ultimii ani de către ICOMOS pentru salvarea și promovarea spiritului locurilor, în principal caracterul lor viu, social și spiritual. În 2003, ICOMOS a consacrat simpozionul științific al celei de a 14^a adunări generale, ținută la Victoria Falls în Zimbabwe, temei conservării valorilor sociale imateriale a monumentelor și siturilor. Prin Declarația de la Kimberley din 2003, ICOMOS s-a angajat să țină seama de valorile imateriale (memorie, credințe, apartenențe, cunoștințe tradiționale, atașamente) și de comunitățile locale care le poartă și le păstrează în gestionarea și păstrarea monumentelor și siturilor administrate de Convenția pentru protecția patrimoniului mondial, cultural și natural din 1972. Declarația ICOMOS de la Xi'an din 2005 atrage atenția asupra conservării cadrului, definit ca fiind constituit din elementele fizice, vizuale și naturale precum și prin practicile sociale sau spirituale, cutume, meserii, cunoștințe tradiționale și celelalte forme și expresii imateriale, în protejarea și punerea în valoare a monumentelor și siturilor patrimoniului mondial. Declarația subliniază de asemenea necesitatea unei abordări multidisciplinare și utilizarea de surse diversificate pentru a înțelege, a gestiona și a conserva mai bine acest cadru. Declarația de la Foz Do Iguaçu din 2008 a ICOMOS – America, precizează că salvarea elementelor materiale și imateriale este fundamentală pentru prezervarea identității comunităților care au creat și au transmis spații cu semnificații culturale și istorice. Noile charte ICOMOS asupra Itinerariilor culturale și asupra Interpretării și prezentării, elaborate în urma unor numeroase consultări și prezentate pentru ratificare la cea de a 16^a adunare generală, acordă de asemenea un loc important patrimoniului intangibil și spiritual al locului. Din cauza naturii indivizibile a patrimoniului material și imaterial precum și a sensului, valorii și cadrului pe care patrimoniul imaterial le conferă obiectelor și locurilor, ICOMOS planifică adoptarea unei charte consacrată anume patrimoniului cultural imaterial al monumentelor și siturilor. În vederea acestui lucru, încurajăm inițierea unor dezbateri pentru a defini un nou vocabular conceptual care ar face parte din schimbarea ontologică a spiritului locului.

Adunarea generală de la Quebec, în special Forumul tinerilor, Forumul localnicilor și Simpozionul științific au permis avansarea cu și mai multă determinare a reflecției despre

raporturile dintre patrimonial material și imaterial și mecanismele interne, sociale și culturale, ale spiritului locului. Amintim că spiritul locului poate fi definit ca ansamblul elementelor materiale (situri, peisaje, construcții, drumuri, obiecte) și imateriale (memorie, povestiri orale, documente scrise, ritualuri, festivaluri, meserii, cunoștințe tradiționale, valori, texturi, culori, parfumuri), adică elementele fizice și spirituale care conferă locului sens, valoare, emoție și mister. În loc să separăm spiritul de loc, imaterialul de material, și să le considerăm opuse, am explorat diversele feluri în care cele două sunt unite într-o strânsă interacțiune și se construiesc una pe alta. Spiritul construiește locul și, în același timp, locul investește și structurează spiritul. Locurile sunt construite de diverși actori sociali, atât creatorii lor cât și utilizatorii, care cu toții contribuie activ la construcția semnificației lor. Considerată în dinamica sa relațională, spiritul locului capătă astfel un caracter pluralist și dinamic, poate avea multiple semnificații și singularități, își poate schimba sensurile în timp și poate aparține unor grupuri diverse. Această abordare mai dinamică este mai bine adaptată globalizării de astăzi, caracterizată din ce în ce mai mult de migrații transnaționale, populații relocalizate sau delocalizate, contacte interculturale sporite, societăți multiculturale și multiple apartenențe.

Noțiunea de spirit al locului permite înțelegerea mai bună a caracterului viu și în același timp permanent al monumentelor, siturilor și peisajelor culturale. Ea conferă o viziune mai bogată, dinamică, largă și cuprinzătoare a patrimoniului cultural. Spiritul locului există, sub o formă sau alta, în practic toate culturile lumii, și este o construcție umană în funcție de nevoile sociale. Comunitățile care « locuiesc locul », în special dacă sunt societăți tradiționale, trebuie în mod intim asociate salvărdării memoriei locului, a vitalității și perenității sale, a spiritualității sale.

Participanții la ce-a de-a 16a adunare generală adresează prezenta Declarație organizațiilor interguvernamentale, autorităților naționale și locale precum și tuturor instituțiilor și specialiștilor apți să contribuie prin legislație, prin practici, prin procese de amenajare și de planificare precum și prin gestionare la o mai bună salvărdare și promovare a spiritului locului.

Redefinirea spiritului locului

1. Recunoscând că spiritul locului este constituit din elemente materiale (situri, peisaje, construcții, drumuri, obiecte) precum și imateriale (memorie, povestiri orale, documente scrise, ritualuri, festivaluri, meserii, cunoștințe tradiționale, valori, texturi, culori, parfumuri) care contribuie toate în mod semnificativ la marcarea locului și la crearea spiritului său, cerem ca orice proiect de conservare și restaurare de monumente, situri, peisaje, drumuri, colecții de obiecte, precum și orice legislație asupra patrimoniului cultural să țină cont atât de elementele materiale cât și de elementele imateriale ale spiritului locului.

2. Pentru că spiritul locului este complex și multiform, cerem guvernelor și organismelor de patrimoniu să solicite crearea de echipe multidisciplinare de cercetători și de artizani tradiționali pentru a înțelege, păstra și transmite mai bine spiritul locului.

3. Stiind că spiritul locului este un proces construit și reconstruit pentru a răspunde nevoilor de continuitate și de schimbare a comunităților, susținem că el poate varia în timp și de la o cultură la alta în funcție de practicile memoriale ale acestora, și că un loc poate deține mai multe spirite și poate fi împărțit de grupuri diferite.

Identificarea amenințărilor ce pun în pericol spiritul locului

4. Dat fiind că schimbările climatice, turismul de masă, conflictele armate și dezvoltarea urbană duc la transformări și la rupturi în societăți, trebuie să înțelegem aceste amenințări și să stabilim soluții durabile. Recomandăm ca organismele guvernamentale și non-guvernamentale, asociațiile de patrimoniu locale și regionale, să dezvolte soluții strategice pe termen lung pentru a proteja spiritul locului și mediul său. De asemenea, locuitorii precum și autoritățile locale trebuie să fie sensibilizați la salvarea spiritului locului pentru a face față amenințărilor unei lumi în plină transformare.

5. Ținând cont că împărțirea locurilor investite cu spirite diferite de către grupuri diferite crește riscul de tensiuni și conflicte, considerăm că aceste situri necesită planuri de gestionare specifice, adaptate contextului pluralist al societăților multiculturale moderne. Cum amenințările care planează asupra spiritului locului sunt deosebit de acute peintre grupurile minoritare, fie autohtone sau nou venite, recomandăm ca aceste grupuri să beneficieze cu prioritate de politici și practici specifice.

Salvarea spiritului locului

6. Dat fiind că în cea mai mare parte a țărilor lumii de astăzi spiritul locului, îndeosebi elementele sale imateriale, nu beneficiază nici de programe de educație formală, nici de cadre de protecție juridică, încurajăm în mod deosebit implementarea de programe de formare și adoptarea de noi legi destinate conservării și gestionării spiritului locului.

7. Considerând că tehnologiile moderne (baze de date numerice, situri Internet) permit constituirea rapidă și eficace de inventare multimedia care integrează elementele materiale și imateriale ale patrimoniului, recomandăm în mod deosebit utilizarea lor pentru a conserva, difuza și promova mai bine locurile de patrimoniu și spiritul lor. Aceste tehnologii facilitează diversitatea și înnoirea constantă a documentației despre spiritul locului.

Transmiterea spiritului locului

8. Recunoscând că spiritul locului este transmis în principal de oameni și că transmiterea participă activ la conservarea sa, declarăm că numai prin comunicarea interactivă și prin participarea comunităților afectate spiritul locului poate fi salvat, folosit și îmbogățit. Comunicarea permite astfel păstrarea vie a spiritului locului.

9. Considerând că în general comunitățile locale sunt cel mai bine plasate pentru a înțelege spiritul locului, mai ales în cazul grupurilor culturale tradiționale, susținem că ele trebuie intim asociate tuturor eforturilor de conservare și de transmitere a spiritului locului. Transmiterea informală (povestiri orale, rituri, reprezentații, experiențe și practici tradiționale) și formală (programme educative, bănci de date informatizate, situri Internet, prezentări multimedia) trebuie încurajate, pentru că ele asigură nu numai salvarea spiritului locului, ci și, încă și mai important, dezvoltarea durabilă și vitalitatea unei comunități.

10. Recunoscând că transmiterea intergenerațională și transmiterea transculturală sunt componente importante pentru salvagardarea și difuzarea spiritului locului, recomandăm asocierea și participarea tinerelor generații și a diferitelor grupuri culturale ce au legătură cu situl la elaborarea de politici de protejare și de gestionare a spiritului locului.